XVIII. évfolyam 7. szám 2020. július 24. | 5780. Év 3. | ב"ה

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

A legtöbbet instázott zsinagógák között a Dohány (7. oldal)

Dési János: Kárpátaljai emlékek (8. oldal)

Lapunk az őszi ünnepekig csak online jelenik meg!

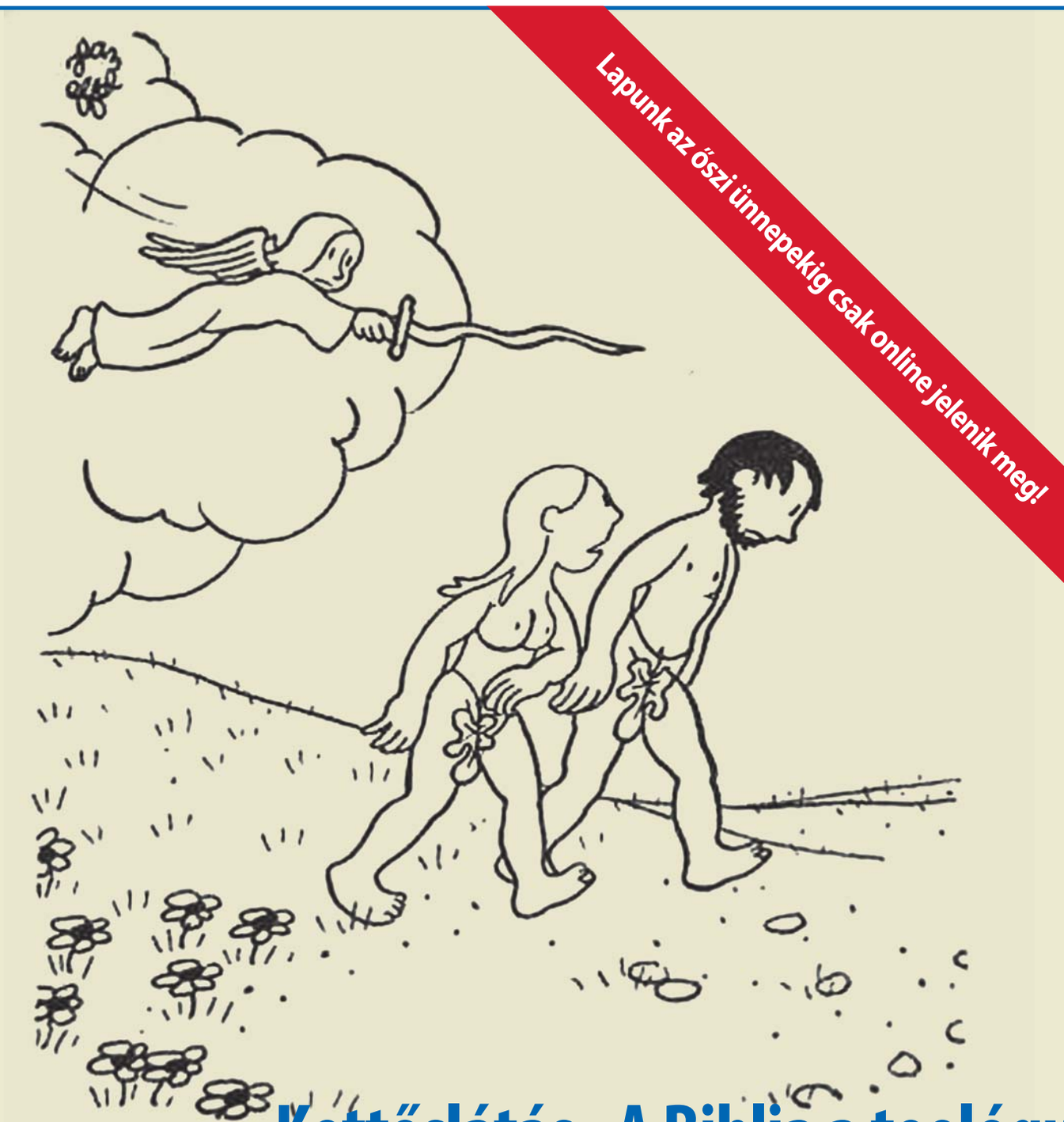

Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével (6. oldal)

Jean Effel rajza

Pesti Sólet | *a Dohány utcai körzet havilapja* | 2020. július 24. | 5780. Év 3.

Dr. Frölich Róbert rovata

Sámson és a filiszteusok

Főrabbink, dr. Frölich Róbert május közepén új sorozatot indított „Mózesen túl, Román innen - A Biblia történetei" címmel. Lapunkban szokás szerint közreadjuk a világhálón elérhető most csak egyetlen rész összefoglalóját. De érdemes visszanézni a teljes előadást! Ezúttal az utolsó bíráról, Sámsonról olvashatnak/ hallhatnak.

– Sámsonról valaki mindig valamit, vagy mindent tud, vagy tudni vél, ám a környezetről, amelyben él és működik, már viszonylag keveset – kezdte előadását, dr. Frlölich Róbert. – Ráadásul, amikor Sámson fellép a zsidó történelem színpadára, szinte semmit.

A Bírák korának utolsó néhány tíz évében vagyunk, a Bírák könyve alapján Sámson húsz évig bíráskodott Izraelben – az i.e. 1000-1100 között lehetünk ekkor – tudtuk meg főrabbinktól. A korban új ellenség lépett fel: a filiszteusok. Csupa olyan, egykor hatalmas nép, amely azóta már sehol nincs: edomiták, amoriták, ámálekiták. Az előzőekhez képest viszont lényegesen többet lehet tudni a filiszteusokról, amely egy mediterrán nép, s a kora vaskorban tűnik fel. Vasból készült fegyvereik vannak, melynek készítését később Dávid lesi el tőlük, s töri majd meg ezzel a filiszteus hegemóniát a térségben. Bár a feltűnésükről sokat nem lehet tudni, azt sejtik, az i.e. XII. században érkeztek – talán Ciprusról. A filiszteusok öt tengerparti várost uralnak: Askelon, Asdodd, Ekron, Gath és Gaza – utóbbi a fővárosuk. Az i.e. VI. századot követően eltűnnek, mert nincs már feljegyzés róluk.

Az ekkor még törzsszövetségi zsidók és a népként szemben álló filiszteusok közti hadiállapot nem folyamatos, hanem egymással, egymás mellett, egymással harcolva élnek. Így érthető, hogy miért vesz Sámson filiszteus feleségeket, miért kereskednek egymással, s miként lehet, hogy befogadják maguk közé Dávidot.

Visszatérő bibliai motívumként Sámson apja, Manoah is idős és gyermektelen, amikor egy angyal közli vele, hogy fia születik. Aki nem érintheti borotva, s nem élhet szőlőből készült termékkel. A gyermek így már a születése előtt názirrá válik – még ha nem önként vállaltan.

Sámson cseperedik, már kora ifjúságában kiderül, hogy hihetetlen erővel bír. Nagyon szereti a lányokat, s ez lesz a felemelkedés és a bukása is. Első – filiszteus – felesége is elárulja, majd a második, - szintén filiszteus – Delila is. A sámsoni erő I.tentől ered, s amint levágták Sámson haját eltűnt a szentség, s eltűnt az erő is.

S a többit, Sámson újabb elárulását, tragédiáját, megalázását és végül utolsó momentumként hősies halálát hallgassák meg itt: https://tinyurl.hu/MslG.

*

Sámson létének régészeti bizonyítéka lehet egy oroszlánnal viaskodó férfit ábrázoló pecsét, amely nyolc éve került elő Izraelben: https://tinyurl.hu/0xax

Fantasztikus leletek a 4000 éves halotti emlékművekben

Művészi kövéseteket találtak Észak-Izraelben a rejtélyes, több mint négyezer éves temetkezési dolmenekben – jelentette a Háárec című izraeli újság honlapja.

A Közel-Keleten több mint négyezer évvel ezelőtt, a bronzkorban temetkezési célból felállított dolmeneket – egymáshoz illesztett hatalmas kőtömböket – létrehozó nomád kultúráról annyit tudnak a régészek, hogy ilyen halotti emlékműveket állítottak maguknak.

A dolmenek falán és mennyezetén az utóbbi években egyebek közt kőbe vésett szarvasokat és valószínűleg madarak lábnyomait térképezték fel Gonen Saron és Uri Berger, az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) és a Tel Cháj főiskola kutatói.

Először nyolc évvel ezelőtt a Samír-kibuc területén található hatalmas dolmen mennyezetén figyeltek fel az ábrákra, majd további három helyen is véseteket vettek észre.

Eltemetett embereket is találtak a dolmenek bizonyos kamráiban, és az építmények vélhetően temetkezést szolgálták, úgy vélik, sematikus emberi formák vagy az elhunyt lelkének szimbolikus ábrázolásai lehettek a művészi vésetek.

A Földközi-tenger déli partvidékén, a mai Izrael, Jordánia és Szíria területén több ezer dolmen található, de az egymásra hordott köveket általában nem díszítették a máig szinte teljesen ismeretlen kultúra tagjai.

A dolmenek datálása nehézségekbe ütközik, de Saron és Berger szerint az i. e. 2450 és 2000 között – a „bronzkor sötét korszakában" (más néven a középső bronzkorban) – hozták létre ezeket. A kőszerkezetekből és a bennük fellelt ábrákból megpróbálják minél jobban megérteni a mindössze ezeket hátrahagyó egykori kultúrát.

Izrael területén már 15 ezer évvel ezelőtt megjelentek az első falusias, majd 5 ezer évvel ezelőtt a korai városias települések, például Jerikó és Megiddó, de ezeket a korai bronzkor végén ismeretlen okból elhagyták lakóik.

Később ismét megjelent a városias kultúra, de a két időszak közötti korból csak a dolmenek emlékeztetnek a térségben élőkre. Erre az korszakra sokáig egy szervezetlen és törvények nélküli korszakként tekintettek, de az izraeli kutatók szerint ez nem igaz, hiszen legalább száz ember közös, szervezett és megtervezett munkájára volt szükség egy-egy nagyobb dolmen létrehozásához, a több tucat, sőt több száz tonnás kövek megmozdításához, a monumentális építkezésekhez.

(Forrás: MTI)

I M A R E N D

Hétköznap (hétfő és csütörtök):
reggel 8:00-kor kezdünk a Dohány Templomban.
Péntek esti ima: 18:00-kor a Dohány Templomban.
Szombat reggeli ima: a Dohány Templomban: Sachrisz: 9:30
Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Littner György

A RÉZKÍGYÓ

Előző számainkban már beszámoltunk és részleteket is közreadtunk Littner Gyuri készülő kötetéből, amelynek címe: Családregény a Bibliából, alcíme: A kezdet.
Ígéretünknek megfelelően, következik a folytatás! Ezúttal ismét egy érdekes történetet és annak elemzését olvashatják. Fogadják szeretettel!

ELŐZMÉNY

„És küldött Mózes követeket Kádésból Edom királyához.”

Az Egyiptomból kiszabadított héber rabszolgák hosszú pusztai vándorlás után, Mózes vezetésével elértek céljukhoz: az Ígéret Földje, Izrael közelébe. Az út Edom-on keresztül vitt Kánaán felé. Edom, Ézsau leszármazottainak országa volt. Szerettek volna átvonulni az országon, de az edomiták teljes fegyverzetben felsorakoztak országuk határán. Kijelentették, miután Jákob ravasz csellel ellopta Ézsautól Izsák áldását, ami neki járt volna, büntetésből Jákob egyetlen leszármazottja sem teheti a lábát Ézsau leszármazottainak földjére. Néhány harcias héber azt tanácsolta Mózesnek, hogy ütközzenek meg az edomitákkal, és vonuljanak keresztül az országon. Mózes bölcsen úgy döntött, nem engedi meg a testvérháborút, hiszen Jákob és Ézsau édes testvérek voltak, és az Örökkévaló sem segítené őket a harcban, inkább kerüljék meg Edom-ot. Elindult hát a majd kétmillió ember Mózes irányításával a kerülőútra.

A LÁZADÁS

Az út, amely megkerülte Edom országát egyre nehezebb lett. Végtelen kő és sziklasivatagban botorkáltak, ami kezdte felemészteni maradék erejüket. Egyre többen elégedetlenkedtek, és mindig akadt szószólójuk, aki kimondta a nép nevében az uszító szavakat:

„És beszélt a nép I.ten és Mózes ellen: Minek hoztatok föl bennünket Egyiptomból, hogy meghaljunk a sivatagban? Mert nincs kenyér és nincs itt víz és lelkünk megundorodott ettől a hitvány kenyértől.”

Valóban az I.ten és Mózes hozta ki közösen a rabszolga népet a szabadságba. Mindig volt elég az égből hullott kenyérből, és vizet is találtak, hiszen egyetlen ember sem halt, sem éhen, sem szomjan a negyven év vándorlás alatt. Azonban az emberek az Egyiptomban megismert csemegékre vágytak, ami közül sok nem is volt kóser, vagyis az Ö.való által engedélyezett élelmiszer. Igaz, akkor még nem ismerték az élelmiszerre vonatkozó előírásokat.

Az Ö.való megharagudott és jogosan gondolta, amikor csapásokkal sújtotta Egyiptomot gondosan ügyelt arra, hogy a héberek házait ne érje baj. Most, úgy döntött, megmutatja ennek az elégedetlen népnek milyen az, ha saját bőrükön érzik a csapást – elkezdtek mérges kígyók hullani az égből.

A BÜNTETÉS

Beteljesedett az ítélet, amit az Édenkertből való kiűzetés során tett az Ö.való, az ember és a kígyó viszonyáról: Az ember eltaposa a kígyó fejét, a kígyó pedig megmarja az embert. Amelyik gyorsabb, az marad életben. Itt is ez történt. A kígyók az égből lehullva elindultak az emberek felé. Aki időben észrevett egy kígyót, az rátaposott a fejére, és a kígyó megdöglött, aki nem látta a kígyót, azt megmarták, és a kígyóméregtől egy idő után meghalt.

DIAGNOSZTIKA

A kígyómarás hatására a harapás helye megduzzad, kipirosodik, majd a méreg a véráramon át bejut a szervezetbe. A méreg hatására láz és hidegrázás támadja meg az embert, károsulnak a vérerek, keringési és légzési nehézségek alakulnak ki, végül a szervek felmondják a szolgálatot és a megmart ember meghal. Elkezdődött a halálozás a lázadó hébereknél:

„És sok nép elhalt Izraelből.”

Az emberek látták, hogy nagy a baj, a sok halott mellett többen szenvedtek a kígyómarástól, állapotuk válságos volt. Jöttek Mózeshez könyörögni, bocsássa meg a vétküket, és kérje az Ö.valót, szüntesse meg a csapást. Mózes, akit bántottak nem sértődött meg, hanem azonnal nekiállt imádkozni a bocsánatért. Az Ö.való nem akarta, hogy elpusztuljon a nép, melyért oly sokat tett. Megbocsátott, és elmondta a gyógymódot, amitől a betegek meggyógyulhatnak.

A CSODÁLATOS GYÓGYULÁS

A feladat egy rézkígyó elkészítése volt, ezt hosszú, fából készült póznára kellett felszerelni, és a magasba emelni. Miért pont rézből kellet elkészíteni a kígyót, miért nem aranyból, ezüstből, vagy vasból? Vissza kell mennünk az ember teremtéséhez, hogy megértsük a réz használatát. Amikor az Ö.való megteremtette az embert, tett a szervezetébe rezet is. A réz szerepéről így ír az orvosi lexikon: A réz több enzim alkotóeleme. Ezek közül néhány az energiatermelésért, az adrenalinért, a csontok és a kötőszövetek termeléséért felelősek, valamint antioxidánsként is viselkednek. Megvédik a sejteket a károsodástól. A réz legnagyobb mennyiségben a májban található, a máj pedig a méregtelenítés szerve. Tehát, ha sikerül a máj, méregtelenítő munkáját felerősíteni, képes a kígyóméreget is semlegesíteni. Ma ezt egy ellenméreg beadásával érik el, de akkor ilyesmi nem létezett. Most már csak be kell juttatni az ellenmérget a szervezetbe.

A mai orvostudomány rengeteget fejlődött az évezredek során. Műszer segítségével képesek a szemen keresztül megállapítani a szervek betegségeit. Ezt nevezik íriszdiagnosztikának. Arra azonban képtelenek még, hogy a szemen keresztül gyógyítsanak. Az Ö.való azonban erre is képes volt. A magasba emelt farúdon levő rézkígyót gyógyító sugárral óvatosan bombázta. A rézkígyó felizzott, mozgásba hozta a kígyó rézatomjait, majd velük egyesülve továbbhaladt az emberek felé. Aki felnézett az izzó rézkígyóra, annak szemén keresztül a sugár behatolt a májába, és az ott lévő rezet nagyobb aktivitásra késztette. A máj méregtelenítő hatása felgyorsult, és közömbösítette a kígyóméreget. Tehát aki felnézett a rézkígyóra meggyógyult, aki akaratoskodott és nem nézett fel az meghalt.

Anthony van Dyck: Mózes és a rézkígyó (1618-1620)

A RÉZKÍGYÓ UTÓÉLETE

Miután a betegek meggyógyultak, összeszedték halottaikat és tisztességgel eltemették. Ezután elindultak, folytatva végtelennek tűnő útjukat. A csodálatos gyógyulást hozó rétkígyót sokáig őrizték, lassan egész kultusz kezdett kialakulni körülötte. Évszázadokkal később, amikor már italáldozatot is mutattak be a kígyószobor előtt, ami hasonlít az egyiptomi istenekre félő volt, a nép bálványimádás bűnébe esik, ezért Ezékiás király a Templomból a többi kultikus szennyel együtt a rézkígyót is megsemmisítette.

A rézkígyó emléke ma is él az egész világon, hiszen a patikák címerében szereplő kígyó is az Ö.valónak köszönhető csodálatos gyógyulásra emlékezetet, amikor Izrael fiai megmenekültek a halálos kígyómarásoktól.

Pesti Sólet | *a Dohány utcai körzet havilapja* | 2020. július 24. | 5780. Év 3.

A Pesti Sólet menüje

Májgaluska leves

Hozzávalók: 20 dkg csirkemáj, 1 kis fej hagyma, 1 tojás, 2 evőkanál zsemlemorzsa, kevés petrezselyemzöld, majoránna, só, őrölt bors
A *levesléhez*: sárgarépa, fehérrépa, karalábé, zellergumó, só, őrölt bors
Elkészítés: A zöldségeket megtisztítom, karikákra vágom. Kevés zsiradékon megdinsztelem a zöldségeket, majd bő lével felöntöm. A legfinomabb hús, vagy csont alapléből készítve, de a zöldségek leve is elegendő.
Míg fő, elkészítem a májgaluskát. A kikoserített májat ledarálom, majd összekeverem a tojással, a zsemlemorzsával és grízzel, sózom, erősebben borsozom, kevés aprított petrezselyemzöldet és majoránnát is adok hozzá, elkeverem.
Amikor a zöldségek megpuhultak, a forrásban lévő levesbe szaggatom a májgaluskát. Javaslom megkóstolni a galuskákat, mert érdemes addig főzni, míg biztosan megpuhul. Ízlés szerint adható a leveshez kevés őrölt pirospaprika is.

Káposztás tésztával töltött kacsa 10 főre

Hozzávalók: 3 konyhakész pecsenyekacsa, só, majoránna, 0,5 kg csuszatészta, vagy nagykockatészta, 1,3 kg fejes káposzta, 5 evőkanál kristálycukor, 0,2 L olaj, 3 mokkáskanál őrölt fekete bors, 5 tojás, 3-3 sárgarépa, petrezselyemgyökér és vöröshagyma, 3-3 mokkáskanál sűrített paradicsom (paradicsompüré) és finomliszt
Elkészítés: A megtisztított kacsát mellével lefelé vágódeszkára fektetjük. Éles késsel, vagy szárnyas ollóval a gerincét hosszában kettévágjuk. Két kezünkkel a hasüregébe nyúlva kissé szétfeszítjük, így lehet csak kicsontozni. A csontok mentén apró vágásokkal haladva a gerinccsontját és a mellcsontját kiemeljük. Szárnyát nem bántjuk, de a combok felső csontját a forgónál átvágva kiemeljük. Az így előkészített kacsát kissé besózzuk, majoránnával behintjük. A tésztát enyhén sózott, forrásban lévő vízben kifőzzük, leszűrjük. A káposztát megtisztítjuk, lereszeljük. A cukrot a fele megforrósított olajon világosbarnára karamellizáljuk, a káposztát beleszórjuk, lepirítjuk. Sóval, borssal ízesítve megpároljuk. Ha kész, a tésztával és a tojásokkal összedolgozzuk. A kacsa hasüregébe púpozzuk, majd a szárnyast eredeti formájára visszahajtjuk, azaz hátát a töltelék fölött összefogjuk. Cérnával, akár egy foltot, összevarrjuk. A zöldségeket megtisztítjuk, fölszeleteljük, egy tepsibe szórjuk, a maradék olajjal meglocsoljuk, a kacsát ráültetjük, és 1 deci vizet is öntünk alá. Előmelegített sütőben, közepes lánggal szűk 2 órán át sütjük. Közben többször megforgatjuk, levével locsolgatjuk. Ha kész, lecsöpögtetve vágódeszkára emeljük. Levét kisebb lábasba szűrjük, ha túl zsíros lenne, lemerünk belőle egy keveset. A paradicsompürét meg a lisztet hozzáadjuk, kevés vízzel fölöntjük, 2-3 percig forraljuk, ha kell, utána sózzuk. A kacsát jó ujjnyi vastagon fölszeleteljük, tányérra rakjuk. Híg pecsenyelevét külön kínáljuk hozzá. Köretnek csíkokra vágott, margarinon párolt sárgarépa és zeller, valamint vörösboros szilva illik hozzá.

Kekszes-almás sütés nélkül

Hozzávalók:
A tésztához: 50 dkg háztartási keksz, 3 csomag főzni való vanília ízű pudingpor (12 dkg), 20 dkg kristálycukor, 8-10 evőkanál víz, 8 dl víz, 1,25 kg alma
A tetejére: 4 evőkanál porcukor, 4 evőkanál keserű kakaópor, 5 dkg sütőmargarin
Elkészítés: Az almát meghámozzuk, kicsumázzuk és nagy lyukú reszelőn lereszeljük. Lábasba rakjuk, fél liter vizet öntünk rá, cukorral ízesítjük, majd 8-10 perc alatt puhára főzzük. Közben a pudingport 3 deci vízzel kikeverjük, az almához öntjük, és kevergetve 2 percig főzzük, míg besűrűsödik. Egy közepes tepsi alját keksszel kirakjuk, a meleg almakrémet egyenletesen rákenjük. A tetejére sorban rákerül a keksz. A kakaóport, a porcukorral és 8-10 evőkanál vízzel kevergetve fölforraljuk, a tűzről levéve a margarint hozzáadjuk, majd a mázat a sütemény tetejére kenjük. Egy napra hűtőbe rakjuk, másnap lehet szeletelni.

Tizenötezer éves horgok Izraelben

Tizenötezer évvel ezelőtt halászathoz használt horgokat találtak az izraeli régészek az ország északi részében, a Hula-tónál.
A Paleoanthropology című tudományos lapban az észak-izraeli Tel Cháj főiskola tudósainak tollából megjelent cikk szerint húsz darab, halcsontból készített horgot találtak, s mellettük kőből készített súlyokat, valamint halcsontokat, köztük egy 2,5 méter hosszú hal maradványait. Az izraeli Tudományos Alapítvány támogatta kutatás a Hula-tó partjánál létrejött Natúf-kultúrát vizsgálta, amely ebben a térségben i.e. 15 000 és 11 500 között állt fenn.
A régészek úgy látják, hogy az egykori horgászat kifejezetten hasonlított a maira, csak a csontból készült horgokhoz állati vagy növényi

eredetű horgász-zsineget rögzítettek. A natufiak igen magas színvonalú horgokat készítették, és vékony, de erős zsineget is szőttek hozzájuk.
A súlyokkal az általuk szőtt halászhálókat és csapdákat merítették a vízbe. Vannak kis, kerek, bazalt –, vagy mészkőkavicsból készített súlyok, s hosszabb kövekből faragott darabok is beléjük vésett nyílással a horgászzsinór számára, és találtak nyolcas formára csiszolt mészköveket, melyek a zsinór csúszását akadályozták.
A tanulmány szerint a vízlelőhely hozzájárult az emberi történelem egyik legfontosabb folyamatához, amely a kiscsoportos, vadászó-gyűjtögető életmódtól a nagyobb, állandó közösségekben való letelepedéshez vezetett.

(MTI)

Felavatták a Heller Ágnes Emlékparkot

Hozzátartozók, barátok, tisztelők, közéleti személyiségek, valamint több nagykövet is részt vett július 19-én, vasárnap a balatonfüredi régi zsidótemetőben rendezett megemlékezésen, amelyen az egy éve elhunyt Heller Ágnes filozófusra, a Balaton és a város szerelmesére emlékeztek. Az évforduló alkalomból egy emlékkövet állítottak magánkezdeményezésből.

Dr. Olti Ferenc, a kezdeményezés szervezője emlékekkel átszőtt beszédében úgy fogalmazott, a temetőben látható sziklán, amely a Tamás-hegyi murvabányából származik, sokszor ültek Heller Ágnessel hosszan beszélgetve az életről és a nagy kérdésekről.

– Nem szomorú, hanem egy mosolygós, családias eseményre gyűltünk össze – mondta Olti Ferenc. – Heller Ágnes megkerülhetetlen volt az etika, az esztétika, történet és kultúrfilozófia, valamint a filozófiai antropológia kérdéseit illetően minden fontos szakmai körben.

A rendezvényen bejátszottak egy Heller Ágnessel 2006-ban készített interjút, amiben arról beszélt, számára milyen sokat jelent a Balaton és Balatonfüred.

Pascale Andréani, a Francia Köztársaság nagykövete Emmanuel Macron francia köztársasági elnök szavait tolmácsolta, illetve a filozófussal kapcsolatos személyes élményeiről beszélt.

„Hangja és tekintete nagyon hiányozni fog nekünk, de a szikrázó intelligenciája és rendíthetetlen szabadságszeretete továbbra is közöttünk fog élni” – idézte az elnök szavait.

Az eseményen *Johannes Haindl*, a Német Szövetségi Köztársaság nagykövete hangsúlyozta, hogy a kompromisszummentes, intellektuális őszinteség emelte ki Heller Ágnest, ami a gondolkodásmódját egészen különleges módon autentikussá és hitelessé tette.

Izrael állam nagykövete, *Jákov Hadas-Handelsman* emlékbeszédében idézte Heller Ágnes szavait, ami szerint a szabadság felelősséggel jár, nem csak magunkért, családunkért, környezetünkért, hanem felelősségteljesnek kell lennünk az emberiségért is. Hozzátette, hogy erősben hit abban, a szabadság nem csak az egyéni, hanem mindenkinek jár.

Heller Ágnes 90 évesen, éppen egy évvel korábban, 2019. július 19-én hunyt el. A magyar filozófia XX. századi történetének meghatározó, nemzetközileg elismert alakja volt, de közéleti szerepvállalása is országosan ismertté tette. A nagykövetek a megemlékezés után ellátogattak a Zsidó Kiválóságok Házába.

A rendezvény résztvevői közül sokan vittek egy-egy Heller Ágnesre emlékező mondatot, amit később könyvben kiadnak.

(Forrás: Zsidó Kiválóságok Háza)

Izraeli kutatók visszafordították az agy öregedését

Shai Efrati, a Sackler Orvosi Egyetem professzora és Yitzhak Shamir, a Tel Avivi Egyetem orvosa azt állítják, az idősödés megfordításának kulcsa mindvégig a tudósok szeme előtt volt. Az Aging tudományos lap legfrissebb publikációjából kiderült, izraeli tudósok rájöhettek az örök élet elixírjére, már ami az agyunkat illeti.

Shai Efrati

Hatvanhárom 65 évnél idősebb egészséges önkéntesen próbálták ki Efrati módszerét, mely során speciális, magas nyomású oxigénkamrás kezelésen kellett átesniük a résztvevőknek. Az orvos szerint a kísérlet után fejlettebbé vált az emberek kognitív funkciója, mint ahogyan az agyi szövetek is megerősödtek.

Az úgynevezett hiperbárikus oxigénterápia nem egy új keletű dolog, ugyanis már évek óta használják keszonbetegség, embolizmus és termikus égések kezelésére, Efrati és kollégái viszont úgy gondolják, az agy idősödésének lelassítására is alkalmazni lehetne.

– Egyértelműen megfordítja az idősödést, valamint fejleszti a kognitív funkciókat, nem mutat semmiféle visszaesést. Először tudtuk bebizonyítani, hogy biológiai beavatkozással javítható a normál populációban az agy degradációja. Az idősödéssel járó leépülési folyamatokat mostantól nem kell természetesnek vennünk – mondta Efrati. – Az apró erek szűkülése velejárója az idősödésnek és domináns szerepet tölt be az egész korosodási folyamatban, ezért döntöttünk a hiperbárikus módszer mellett, amellyel potenciálisan növelhetjük az agyi teljesítményt az idősebb korosztálynál.

A kutató hozzátette, mind a 63 önkéntes átesett MR vizsgálatokon, valamint tesztelték a kísérlet előtt és után is a kognitív képességeiket. Az oxigénterápiás kísérletek 60 napig tartottak, naponta két órán keresztül lélegezték be a tömény oxigént, heti öt alkalommal.

Névtábla az embermentő magyar hősöknek

A közelmúltban új kezdeményezést indított Az Élet Menete Alapítvány: mind a 867 magyar Jad Vashem díjjal kitüntetett Igaz Ember nevét emléktáblákra véseti. S ezt a volt csillagos házak közelében helyeznék el a II. világháborúban az életük kockáztatásával az üldözötteket segítők tiszteletére.

„Aki megment egy életet, egy egész világot ment meg” – ismerjük a Talmudból vett idézetet, s ezzel kezdi az Alapítvány is a felhívását az Adjukössze.hu oldalon https://tinyurl.hu/bCex.

Az Alapítvány azt tűzte ki célul, hogy az összes magyar Yad Vashem díjjal kitüntetett Igaz Ember, 867 személy nevét, egy emléktáblába gravíroztatja, és a Embermentők szobrunk közelében található területre kihelyezi, hogy ily módon őrizze meg hőseink nevét az utókornak.

Az Élet Menete Alapítvány felállíttatta „Az Embermentők emlékművet” a Pozsonyi úti református templom Duna felőli oldalánál, azzal a céllal, hogy Budapest szívében, a volt csillagos házak közelében emlékét állítson azoknak, akik a II. világháború idején életük kockáztatásával mentették az üldözötteket.

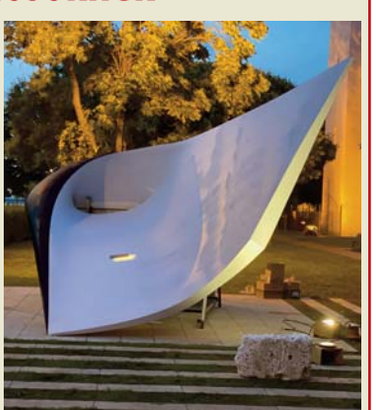

Ők a Világ Igazai, akik nem csupán a nácikat, hanem saját családi hátterüket, neveltetésüket, gondolkozásmódjukat, érzéseiket, egyszóval önmagukat is legyőzték annak érdekében, hogy segítsenek az üldözött és halálra ítélt zsidó származású embertársainkon.

A szervezők 580 ezer forintot szeretnének összegyűjteni, amelyből eddig már 296 ezer forint jött össze.

Pesti Sólet | *a Dohány utcai körzet havilapja* | 2020. július 24. | 5780. Év 3.

Bűnbeesés, kiűzetés, majd az első gyilkosság
Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Június végén nyári szünetre ment a népszerű erabbi beszélgetésfolyam, melyben Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével tanulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó érdekességekről, szokásokról és sok mindenről. De nem maradtunk a trió nélkül, néhány hete Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet csütörtökön 17 órától követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék, mert ezen előadásokat NEM tudják visszanézni. Azért a Pesti Sóletben adunk némi összefoglalót az elhangzottakból.

A júliustól az erabbi-ból ismert hármas, Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György a Tóra történeteit beszéli át. A professzor úr számtalan, az adott témához kötődő festményt is megmutatott és elemzett, érdekesebbé téve a beszélgetéseket. De Dési Jánosnak köszönhetően Az emberke tragédiája (Karinthy) rövid részlete is előkerült. Persze nem csoda, hiszen a művészetek is szívesen foglalkoztak a Biblia bármely részével, így a Teremtéssel – is. Érdekesség, ahogy ment az idő, úgy lett egyre prüdebb az ábrázolás. Az ókorban, de még a középkori zsinagógákban, kódexekben gond nélkül ábrázoltak állatokat, vagy embereket. S a meztelenség is fokozatosan kopott ki, az erkölcsösségre hivatkozva.

A zsidó hagyomány szerint a két fa – a jó és a rossz tudás, illetve az örök élet fája, - amelyről nem ehetett Ádám és Éva az első próba, az első teszt volt, hogy mennyire en-gedelmeskednek I.ten egyetlen parancsának. /Na jó, volt még a „sokasodjatok, szaporodjatok” is./
Bár I,ten megtiltotta, de nem tette lehetetlenné, így meghagyta szabad akaratot, akár arra is, hogy roszszat tegyenek.

Mi lett volna, ha Évának nem sikerül rábeszélnie Ádámot, hogy ő is egyen a gyümölcsből?
Éva végiggondolta, ha egyedül eszik belőle, akkor őt elpusztíthatja I.ten, mert legfeljebb teremt egy másik nőt. Viszont, ha Ádámot is rábeszéli, akkor kettejüket már nem törli el.

Bár mindenki rendre almáról beszél, a leszakított gyümölcs valójában nem alma. A bibliai szövegből ugyanis csak annyi derül ki, hogy egy kellemes fa gyümölcs, jó a látványa, jó az illata, vágy keltő. A Talmud számtalan gyümölcsöt feltételez. A hagyomány szerint ez egy eszrog, egy citrus szerű gyümölcs, amely a szukkajszi sátorban is szerepet kap. Nem tudjuk, hogy ha nincs a bűnbeesés, akkor mi lett volna az emberi élet hossza, hogy véges lett volna, vagy végtelen. A Talmud egyik magyarázata, illetve I.ten szava, hogy „legyen az életének hossza 120 év”, azt jelzi, hogy eredetileg akár az örök élet is megadathatott volna az embernek. A bűnbeeséssel nem csak a tudás, de a halál is megjelent…

Peter Paul Rubens: Ádám és Éva

Miért nem az örök élet fájáról ettek először?
Mert nem volt halál! S ha lett volna, sem fogták volna fel, hogy mi is az. Majd csak Káin és Ábel történeténél jön elő, akkor ismerik meg.
A zsidóságnál nincs sors, nincs csak rossz és csak jó. Mi irányítjuk az életünket, mi döntünk jól, rosszul, s nekünk kell vállalnunk a felelősséget. Más felfogások szerint létezik a fátum, s predesztinálva vagyunk a bűnre, a jóra. Ám ez nem lehet, mert ez állandó morális önfelmentéshez vezetne. Ádám és Éva sem kapott felmentést, hiszen többek közt, ki lettek űzve az Édenkertből.

Káin és Ábel
Ábel a juhok pásztora, Káin a földműves. Utóbbi azért áll bosszút, s gyilkol, mert testvérével ellentétben az ő áldozatát nem fogadta I.ten. A magyarázat szerint Ábelét azért fogadta, mert ő a legszebb állatok közül választott, míg Káin nem válogatott, ami a kosárban maradt, azt adta. Egy másik magyarázat szerint az I.ten által megátkozott föld terméséből áldozott Káin.
I.ten azért kérdezi, hol van Ábel, hogy esélyt adjon Káinnak a megbánásra. De van olyan értelmezés is, mely szerint a kérdés azt jelenti: „hova temetted a testét”.
„Testvéred vérei kiáltanak fel hozzám a földről” – helyesen van így, többes számban, ugyanis nem csak Ábelre, de a meg nem született utódokra is gondol.

Miért fél Káin a bosszútól, ha nincsenek többen?
Rási azt mondja, hogy Káin a vadállatoktól és a ragadozó madaraktól fél. Attól fél, hogy az állatok megérzik, mit tett és ezért állnak bosszút. I.ten ezért teszi rá a jelet, – Káin bélyeget – hogy ezt embert nem lehet bántani. De mi is lehetett ez jel? Általános vélekedés, hogy I.ten négybetűs nevének egyik betűje került Káinra. A Midrás szerint a jel nem volt más, mint egy szarv.

Miért nem szabad megbüntetni Káint?
I.ten előtt nincsenek titkok, így előtte nincs is tökéletes bűncselekmény. Ráadásul megszólal a lelkiismeret is. Utóbbi pedig már a bűnhődés. Nem lett megbocsátva a bűne, nem lett eltörölve, a jellel I.ten nem engedte a vérbosszút sem. Káin büntetése, hogy nem lel nyugalmat, vándorolni kényszerül. Továbbá, semmit nem terem neki a föld, csak tövist és bogáncsot. S ez földművesként a legnagyobb büntetés.

Honnan kerülnek elő Káin, illetve Ádám és Éva többi gyermeke feleségei, férjei?
Nos, egyszerű a válasz: az elsőt (autó, olimpiai bajnok stb.) feljegyezte a történelem, a többit már nem (feltétlen). A Tóra sem mondja, hogy I.ten nem teremtett több embert. Ráadásul az ádámi vérvonal a lényeges Noéig, majd tőle Ábrahámig, s végül a tizenkét törzsig.

Még sok-sok izgalmas és új dolgot hallottunk, tanultunk. Következő alkalommal Ön is tartson velünk minden csütörtökön **17 órától** a zoom-on.
***Meeting ID**: 389 906 7799.*
***Jelszó**: dohany.*

A TIZENÖT LEGTÖBBET INSTÁZOTT ZSINAGÓGA – 1. rész

Budapesttől Tunéziáig, Mumbay-on keresztül New-Yorkig, askenáztól a szefárdig, vagy a mizrahi gyülekezetig csodálatos zsinagógákat találni világszerte. Zsinagógákat, amelyek a zsidó örökség és kultúra legszebb helyszí-nei. Akadnak Dávid-csillagok ólomüvegen, vagy kifinomult gyertyatartók és lenyűgöző bimák. A múzeum újjáéled a szecessziós stílusok felé. Mindegyik megér egy látogatást, és igen, egy posztot is.

Bár a www.heyalma.com listája nem teljes, hiszen számtalan gyönyörű zsinagóga létezik, de büszkék lehetünk arra, hogy a Dohány utcai zsinagóga nem csak szerepel az Instagramon 15 legtöbbet szereplő zsinagóga között, de a cikkben elsőként említik: https://tinyurl.hu/ahnx.

Dohány utcai Zsinagóga

Dohány utcai Zsinagóga

Budapest egyik turisztikai főattrakciója, Európa legnagyobb, s a világ második legnagyobb zsinagógája 1854 és 1859 között épült. 1939-ben bombatámadás érte, de a II. világháború további eseményei is jelentős károkat okoztak a zsinagógában. 1991-ben kezdték el a zsinagóga teljes körű felújítását. Jelenleg a Magyar Zsidó Múzeum is az épületkomplexum részeként működik. Ma már Európa Örökség címmel is rendelkezik.

Slat Lazama Zsinagóga

A Marekesben, Marokkó fővárosában található sült a spanyol inkvizíció elől ide menekülők az 1400-as évek végén kezdték el építeni. 2005-ben újították fel teljesen, a Marokkói Zsidó Múzeum is az épület része. Az Instagramon leginkább a kék Dávid-csillagokkal megfestett falával szeretnek pózolni a felhasználók.

Tykocin Zsinagóga

Az első Lengyelországban található zsinagógát 1642-ben kezdték építeni. A II. világháború idején a zsinagóga egy része megsemmisült, megmaradó részét raktárként használták. Az évek során többször is üldözték a helyi zsidókat, aztán 1941 augusztusában a nácik gyűjtötték be a városban élő 2500 zsidót, majd öltek meg közülük 1400-at a közeli erdőben. Manapság már egyetlen zsidó sem él itt, mégis ez az épület a település egyik fő nevezetessége.

Római Nagyzsinagóga

Római Nagyzsinagóga

Az épületet 1901 és 1904 között építették. 1982-ben az épületet egy palesztin terrorista megtámadta, kézigránátot dobott rá és gépfegyverrel lövöldözött. A merényletben egy 2 éves csecsemő meghalt, 37-en megsérültek.

Négy évvel később (1986) II. János Pál is ellátogatott zsinagógába, ezzel ő lett az első pápa, aki zsinagógában járt.

Santa Maria La Blanca Zsinagóga

Santa Maria La Blanca Zsinagóga

A spanyolországi Toledóban található Ibn Shushan zsinagóga állítólag 1180-ban épült, ezzel a legrégibb európai zsinagóga épület, amely még áll. 1391-ben a város majdnem összes zsidó lakosát meggyilkolták, majd 1405-ben a zsinagógát keresztény templommá alakították át. A zsidó közösség ma is próbálja visszaszerezni az épületet.

Tempio Maggiore

A firenzei Nagyzsinagógát 1874 és 1882 között építették mór stílusban. A szefárd közösség imahelyeként működött az épület, melyet a II. világháború idején raktárként használtak. A háború után felújították. A zsinagóga tetején egy hatalmas kupola és két torony található.

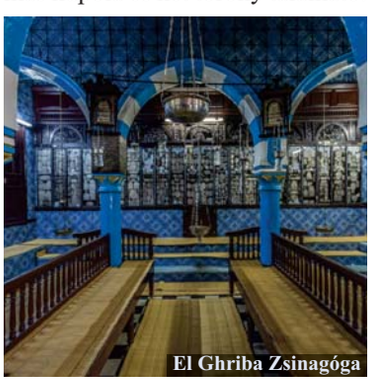
El Ghriba Zsinagóga

El Ghriba Zsinagóga

Tunézia és Afrika legrégebbi zsinagógája Dzserbán található. A legenda szerint az ie. 586-ban lerombolt jeruzsálemi Szentély papjainak csoportja alapította és építtette ezt a zsinagógát. S a menekültek egy ajtót, illetve egy követ hoztak a megsemmisült templom oltáráról.

Sajnálatos módon az épületet számos megpróbáltatás érte. 1985 óta három terrortámadást hajtottak végre a zsinagógában, melyek számos halálos áldozatot követeltek.

Eldridge utcai Zsinagóga

A Lower East Side-on elhelyezkedő zsinagógát 1887-ben építették, ezzel ez egyik legrégibb zsinagóga z Egyesült Államokban. 1930-as években élte fénykorát, az 1950-es évekre viszont már nem használták imahelyként. 1986-ban kezdték felújítani, 2007-ben ismét megnyílt, mint az Eldridge utcai Múzeum.

Bar micvó második nekifutásra!

Márciusban egymás után két egymás követő napon is jeles eseménynek adott volna otthont a Dohány utcai zsinagóga. Előbb, 21-én a Gordon ikrek (Áron és Balázs) bar micvója, másnap pedig Endler Judit és Singer Für Emil esküvője után kellett volna jó hangosan visszhangoznia, hogy „Mazl tov!" Utóbbit egy hónapja pótoltuk! S július 11-én előbbit is.

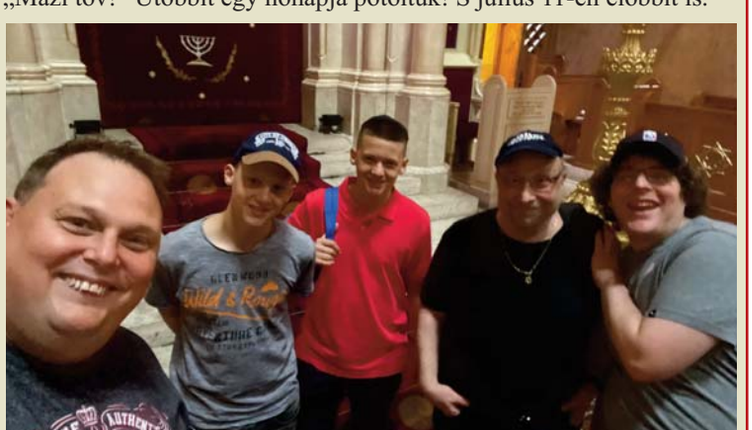

A Dohány utcai zsinagógában a nagy meleg és a kényelmetlen maszk viselése ellenére, majd kétszázan tisztelték meg jelenlétükkel a fiúkat, akiknek eredetileg 3,5 hónappal korábban kellett volna a Tóra elé állniuk, ám a járvány miatt nem tehették meg, hiába készültek fél évig a nagy napra. Áron és Balázs a csalódottság ellenére ismét nekidurálta magát és július 11-én, a 97 éves dédi boldog mosolya mellett is végre felnőtt férfivá avathattuk őket. Ráadásul ennél szebb ajándékot nem is kaphatott volna a srácok édesapja, Gordon Gábor, aki aznap ünnepelte születésnapját. S aki már ki is adta a srácok első komoly felnőtt feladatát: megszervezhetik lánytestvérük, Hanna bat micváját!Dr. Frölich Róbert és Dr. Verő Tamás főrabbik, Fekete László főkántor, illetve Frölich Dünyő segítettek rendkívül sokat a fikúknak, hogy sikeresen olvassák fel a Haftórát.

Pesti Sólet | *a Dohány utcai körzet havilapja* | 2020. július 24. | 5780. Év 3.

Dési János

Kárpátaljai emlékek

Az elmúlt években kollégáimmal (Noemi Szekely-Popescu, Vákiv Marietta, Kriza Bori, Dmytro Tuzhanskyi) sok tucat interjút készítettünk Kárpátalján a zsidó-magyar-ukrán együttélésről. Most, hogy a vírushelyzet miatt nem utazhattunk, nekiálltunk földolgozni az anyagot. Kárpátalja változatos történelme (Magyarország-Csehszlovákia-Szovjetunió-Ukrajna – hogy csak az impérium-váltásokat említsük) változatos emberi sorsokat jelent.

A háború előtt a magyar-zsidó-ruszin közösségek viszonylag jól elvoltak egymással: szigorúan kialakult társadalmi munkamegosztásban, szerepek szerint, élesen elkülönülve, mégis együtt. (Arra a kérdésünkre, meghívták-e zsidó ismerőseiket a rendszeres házi bálokba, interjúalanyainktól határozott nem volt a válasz. Arra, hogy tudnak-e vegyesházasságról, elnéző mosoly, vagy legyintés.)

A magyarok az anyaállamhoz való visszatérést nagy örömként élték meg, amit általában komoly csalódás követett. Ennek oka részben a háborús állapotok miatti rosszabb helyzet – a falusi környezetben nem említették a demokratikus jogok szűkülését, amelyet városi interjúink során viszont veszteségként igen. Csehszlovákia demokratikus jogállam volt – Magyarországhoz visszatérve többen érezték a saját bőrükön, mit jelent ennek elvesztése.

A gyorsan változó hatalom – a magyar után a csehszlovák majd újra a magyar, a keleti oldalon egy időre az ukrán, aztán a szovjet – különösen nehézzé tette az igazodást. Az újabb és újabb hatalmi viszonyok új és új ellentéteket okoztak az itt élők között.

K. Miklós (Terebes) felidézte, hogy a rövid életű ukrán hatalom idején az ukránok felvonultak a faluban és azt kiáltották „Ki a zsidókkal! Ki a csehekkel! Ki a magyarokkal!”

Cs. Mária úgy emlékszik, a magyarok a ruszinokkal jó viszonyban maradtak, ruszin testvéreinknek nevezték őket. (A ruszinok erre a jó kapcsolatra kevésbé emlékeztek az eddigi interjúinkban.) Többször előfordult, hogy az augusztus 20-i ünnepségekre felvittek gyerekeket Budapestre, gyakran ruszinokat is. Ám zsidó fiatalok sosem vehettek részt ezekben és a hasonló programokban.

A Szovjetunióhoz csatolás után a zsidók után a magyarok is - akik kevés kivételtől eltekintve, részben tettesei, részben támogatói, vagy tétlen szemlélői voltak a deportálásoknak - áldozattá váltak. Egy ismeretlen, elnyomó hatalom jött, egy valóban minden izében új rendszer, sokszor idegen emberekkel, amely nem egyszer a kevés megmaradt zsidóságot sem kímélte. Rengeteg férfit hurcoltak el, közülük sokan sosem tértek vissza. A kicsiny gazdaságot, egy-két tehenet elvették, a hagyományos kézműipar megszűnt, ráadásul a szovjet világ első időszaka brutális szegénységben telt el.

A legtöbben nem győzték hangsúlyozni, a zsidók „jó emberek voltak”, nem volt velük semmi baj. A „jó emberek voltak” – megjegyzés, — így szó szerint, - majdnem mindegyik magyar nyelvű beszélgetésben előjött. Az ukránok kritikusabbnak mutatkoztak. Leírásuk a zsidókról már negatív dolgokat is tartalmazott. („A férfiak kövérek voltak és magas vérnyomásban szenvedtek”, vagy „túljártak a ruszinok eszén” stb.)

A magyarok szerint a zsidók tisztességes kereskedőként dolgoztak, s készséggel adtak hitelt a szegény népnek, amelynek nem volt pénze, és a zsidó kereskedők segítettek fenntartani az egyszerű, sokszor cserére alapozott, kereskedelmet.

A magyarok kifejezett kérdésre is cáfolták, hogy a kocsmárosok szándékosan itatták volna a népet; uzsoráztak volna, ami a helyi antiszemita irodalom egyik fő toposza. Ám az ukránok közt akadt, aki szerint leitatták az embereket, kihasználták csalárd üzletekre, ha valaki részeg volt, uzsorakamatot szedtek. Más ukrán azt mondta: mindenkinek adtak kölcsön, így testvére esküvőjére édesanyja „a zsidótól” kért hitelt, aki nagylelkűen és kamatmentesen adott.

Egy magyar interjúalanyunk azt mondta, a zsidók nem szerettek dolgozni, csak kereskedtek, és lovakkal foglalkoztak. Érdekes, a kereskedelmet sokszor úgy emlegették, mint ami nem is munka, még olyanok is, akik viszonylag jó emlékeket őriztek a zsidó boltosokról.

„A zsidókat 1941-ben kezdték üldözni. Ennek az volt az oka, hogy a helyieket zavarni kezdte, hogy a zsidók nem akarnak dolgozni, hanem mindig a könnyű megélhetési lehetőséget igyekeznek keresni, mint a kereskedés.” (B. István, Rahó)

Egy ukrán beszélgetőtársunk mondta azt, a zsidók „igen ravaszak voltak”. – ami persze dicséret is lehet.

„A zsidók ravasz mód intéztek mindent, általában nem politizáltak. Volt egy titkos tanácsuk, ahol megbeszélték a dolgaikat, azonban oda senkinek sem volt rajtuk kívül bejárása.” (Jurij D., Körösmező)

A többség szerint általában módosabbak voltak a helyieknél, több nyelven beszéltek, magyarul, ruszinul és egymás között „zsidóul”. Inkább a „belvárosban” éltek, ott volt boltjuk. (Egyetlen zsidó interjúalanyunk is úgy fogalmazott, „zsidóul” beszéltek otthon, azaz jiddisül.)

L. István szerint Horthy idejében a magyarok gyakran énekelték a következő dalocskát: „Kinek zsidó lány a babája, földi mennyország a hazája”. Szálasi hatalomra kerülése után ez az ének a következőképp módosult: „Kinek zsidó lány a babája, kössön kötelet a nyakára.”

A zsidók Körösmezőn több éttermet és mulatásra alkalmas helyiséget is működtettek. Egyiket Revi Judicha nevű zsidó nő, míg egy bordélyházat, Hudi vezetésével. A szegényebb ruszinok gyakran jártak ezekre a helyekre, ahol lerészegedtek, eladósodtak, és ilyenkor fillérekért kicsalták tőlük a földjeiket. Ittasan bármit aláírtak – állította egy ukrán interjúalanyunk. Ugyanakkor a következő történetet is ő mondta el:

Egyszer tizennégy bárányt vásárolt a nagyapjától a zsidó. Kiválogatta a legszebbeket. Volt köztük egy, amelyik mellett volt egy hófehér kisbárány is. Ő kislányként sírni kezdett, mert sajnálta odaadni. Erre a zsidó visszaadta a kisbárányt és a nőstény juhot úgy, hogy a pénzt sem kérte vissza értük.

Nem egyszer azok, akik jó pár antiszemita előítélettől terhes dolgot állítottak nekünk, közben kedves történeteket is meséltek a zsidókkal kapcsolatban. Mint K. Miklós, aki felidézte, hogy faluja cipésze, Józsi bácsi, egy zsidónál tanulta ki a mesterséget. Mellette megtanult zsidóul is. Józsi bácsi sokáig nem talált párt magának. Egy szép napon elment Rahóra a rabbihoz és megkérte, tanítsa meg imádkozni. A rabbi tanított neki egy imát. Józsi pedig egy hónapon belül talált párt, akit feleségül is vett. A faluban a zsidók csodaimájának tulajdonították a cipész szerencséjét.

(Az eredeti interjúk a www.ushmm.org címen megnézhetőek)

Szentgyörgyi Zsuzsa

Folytatás feketében

A karantén hónapjai alatt kezdtem kifogyni az olvasnivalóból. Igaz, ott a rengeteg könyv a polcokon, de vagy már olvastam, vagy nincs kedvem hozzá. Nini! Édesanyám hagyatékából itt ez a szép, keménybe kötött könyv. Eddig túlléptem rajta, most ráfanyalódván, elővettem. Előítéletemben benne bujkált, hogy a gimnáziumi ősidőkben csak lekicsinylő pár mondatot kaptunk Erdős Renée-ről: a Horthy-korszak divatos szerzője, főleg szentimentális regények nő-írója. Tegyük hozzá, az intelmeket az 50-es évek legelején, a legvadabb diktatúra idején szánták nekünk. Ám a könyv címe bíztató: Brüsszeli csipke.

Bíztató, hiszen mindig is elsőrendű kedvencem volt ez a csipke. A vitrinemben ott díszeleg dédanyám gyönyörű estélyi gallérja, csodás szépség. És magam is, ahányszor megfordultam Brüsszelben, mindig hoztam egy-egy gyönyörű darabot. Nos, a csipke, a belőle összeállított készlet a regényben csak díszlet, mellékszereplő. Hamar kiderül, ez bizony egy szentimentális szerelmi regény. Éppenséggel nem nekem való műfaj, bár szép, olvasmányos stílusban íródott. És kapós lehetett a maga korában, mert kötetem első oldalán kitűnik, 13 000 példányban kelt el eddig. Hanem én Anna Kareninát sem kedveltem, számomra legvonzóbb alakja, szegény elhagyott, megalázott Karenin gróf. Ám a karantén, a korábbi életemhez képest kitöltetlen mindennapjai győztek: végigolvastam a könyvet, amelyet máskor, mozgalmasabb életemben talán a harmadában visszarakok a polcra. Mert mit nekem a jómódú hölgy bánata, félelmei az öregedés küszöbén? (Öregedés? Negyvenéves, nekem, innen, életkorom hatalmas magasából, még fiatal.) És mit nekem egy középkorú nő fellángoló szerelme, majd furcsa megcsalatása? Voltaképpen taszít, mert bár – mint említettem – a könyv olvasmányos, semmit, szó szerint: semmit nem ad vissza a korból, amelyben játszódik. A kiadás dátumából sejtem, a múlt század 20-as éveinek végén játszódhat. De semmi említés az akkori rettenetes gazdasági világválságról. Csak sejtem, az utána következő megélénkülés gazdasági kibontakozásában élnek – magas színvonalon – a könyv hősei, mert a bank, melynek a férj az igazgatója, nagy lakásépítkezésbe fog, amire éppen a csábító, az építési vállalkozó mérnök kap megbízatást. Valóban, nagy építkezések folytak ekkor, egyebek között az Új-Lipótváros szép Bauhaus házai is ezekben az években teremtődtek. Végül elolvastam a könyvet. Magamban megdicsértem Renée-t a frappáns befejezésért, mert ez egy jól megírt könyv. Jó, ám nem kiváló, és főleg, nem nekem szóló.

Mégis, miközben visszaraktam Édesanyám könyvtárának e hagyatékát a polcra, mélyebben elgondolkodtam róla. Hiszen a karanténnak is voltak előnyei: sokkal több időm maradt arra, hogy továbbgörgessem a könyv mondanivalóját. Elkezdett izgatni a gondolat, vajon mi lesz, milyen lehet Renée hőseinek további sorsa alig egy-másfél évtized múlva? Nemkülönben a forró kérdés is belém hasított: mi történik az országgal, amelyben éltek?

És innen az izgató, égőpiros szerelmi történet komor, mélyfekete valóságba torkollik.

Mert ma már jól tudjuk, a 30-as évek gazdasági lendületét erős háborús készülődés alapozta meg. Elég csak egyetlen példát felemlegetni: a Darányi-Imrédy féle Győri programot, amely jelentős haditechnikai fejlesztésével lendítette az ipart, a gazdaságot. Aztán, hogy mielőbb használjuk is a haditechnikát, 1941 nyarán gyorsan beleugrunk a Szovjetunió elleni háborúba. Pestiesen szólva: siettünk, hogy jó helyet kapjunk… Sikerül is eljutnunk másfél év múlva, 1943 telén a Magyarországtól kétezer kilométerre elterülő Voronyezsig… (Jártam ott, mint nukleáris szakember, mert Novovoronyezsben épült föl a mi majdani atomreaktorainkhoz hasonló két egység. Szívélyesen fogadtak a kollégák. Ám elborzadtam, milyen hatalmas távolságra van tőlünk ez az óriási lapály. És milyen rettenetes lehetett a szerencsétlen magyar katonáknak a mínusz 30, sőt időnként 40 fokos hidegben, alkalmatlan öltözékben hátrálni-menekülni, miközben még lőttek is barátságos kollégáim apái-nagyapái.) Elgondoltam, továbbszőve az Erdős-könyvet, nagy valószínűséggel a főhősnő imádott fia, már mérnökként, alacsonyabb tiszti rangban, hadnagyként, netán főhadnagyként vajon hazajut-e innen? Vagy megfagy, jobb esetben fogságba esvén esélyt kap a túlélésre? Netán életben marad, de le kell vágni elfagyott lábát?

És a szülei sorsa? Apjáé, a precíz, okos bankáré? Akinek gyanúsan németes neve van, bár meglehet, nem zsidó, hanem szász, vagy sváb származék. Valószínű persze, hogy vezető pénzemberként zsidó, a helye a gyönyörű svábhegyi villából a pesti gettóba vezet. S felesége, a regény hősnője, a szerelmes szépasszony? Követi-e férjét az üldöztetésbe? Vagy menti „árja párja”-ként az urát, eldugva egy rejtett kamrában? No és a könyv szerelmes ifjú párja? A hősnő önfejű lánya és a férjévé vált csábító építész? Talán annyi eszük és az Anschluss után kivándoroltak Amerikába? Heppiend lenne, mert így a felszabadulás utáni rettenetes nyomorban, majd az azt követő mély szűkösségben segíteni tudnák az itthon maradottakat.

De mi lett a család pompás panorámájú, gyönyörű svábhegyi villájával? Jó eséllyel még Pest felszabadulása után is dúló budai harcok során jó pár találatot kaphatott. Az épület megmaradt részeiből pedig, áldott magyar szokás szerint, széthordtak minden mozdíthatót. Szerencsére a gazdag bankár családnak volt egy ötszobás lakása is Pesten, az Andrássy úton. Amely a kommunista érában alkalmas lehetett társbérletnek. Meghagynak a régi tulajdonos-lakóknak két szobát, a másik háromba meg beköltöztetnek egy sokgyermekes proli családot. És folyhat éveken, akár évtizeden keresztül a mindennapos ádáz közelharc a fürdőszobáért, a konyháért. Csakhogy az is megtörténhet, nem túl sokáig tart a harc, mert rövidesen jön az értesítés, irány a Hortobágy, oda telepítik ki őket, velük az asszony öreg szüleit: az egykori magas rangú bírót és feleségét.

Végül elgondoltam: mennyire igazságtalan vagyok! Erdős Renée, ez a sikeres szerző, akinek több mint ötven kötete jelent meg, ezúttal is egy jól eladható, szívet facsaró, szépségesnek szánt és annak el is fogadott könyvet írt, a „boldog béke” éveiben. Aligha lehet számon kérni tőle vérpiros történetének fekete folytatását. Ámbár megírhatta volna, hiszen 1956 nyaráig élt. És amilyen remek tollú író volt, talán egy kiváló regény születhetett volna belőle.

Pesti Sólet | *a Dohány utcai körzet havilapja* | 2020. július 24. | 5780. Év 3.

RÉGI NYÁRI FAGYLALTOS KALANDOZÁS

Hajdani fagylaltozók és fagylaltosok

Bő egy éve új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból. Ha már itt a jó idő, akkor fagylaltozzunk…

Nehéz elképzelni a nyarat Budapesten fagylalt nélkül. Olyan népeledellé vált, mint a kenyér, hiszen egy jó fagylaltért éppúgy képesek vagyunk a világ végére (Pestújhelyre is) elmenni, mint egy kovászból és jó lisztből dolgozó pék kenyeréért. A kitűnő fagylaltos cukrászból egyre több van (jó pékből sajnos egyre kevesebb).

A fagylaltról már sok könyvet írtak, szinte minden nyáron megjelenik számos újságcikk a hazai lapokban. Minden ember és főleg gyerek ismeri, a legtöbb szereti is. A csemege több ezer éves, Magyarországon is évszázados történetét itt nem idézgetem, ebből tényleg sok helyen olvashatnak az interneten. Felidézek azonban olyan fővárosi fagyis epizódokat, amelyek érdekesek lehetnek fővárosunk története iránt érdeklődőknek, és a „hideg nyalaton” kívül bemutatják a fagylaltos embereket is.

Szörbet árus

Fagylaltháború?...

Tehát szinte időtlen idők óta a fagylalt a nyári csemege – illetve elődje, a szörbet. (Képünk egy szörbet árust ábrázol Firenzében. Emil Rouargue rajza, és kézzel színezett acélmetszete Párizsban készült 1840-ben.)

A gyerekkoromban kapható „fagyasztott cukrosvíz” típusúak mellett a ’60-as években már akadt Budapesten néhány maszek fagyis, ahol viszont kitűnő „nyalatokat” lehetett kapni. Ha rászántuk magunkat, hogy elmegyünk a Vargához, vagy más legendás cukrászdába, számításba vettük a legalább félórás sorban állást, de délelőtt olyan helyre mentünk ahol még árnyékos, délután az utcák másik oldalára, ahol már árnyék volt. A Varga cukrászda 1957-től csaknem 40 éven át (délutáni árnyékkal) kínálta remek fagyiját és süteményeit a Ráday utcában - ma Nándorinak hívják!

Tisztázzuk, pontosan mit is nevezünk fagylaltnak?

Az őse a sorbet, vagy szörbet gyümölcsből, gyümölcspépből, vízből és cukorból áll. Mondják vizes fagylaltnak is. Néha állagjavítók is kerülnek bele, mint tojásfehérje, de semmiképp nem tartalmaznak tejtermékeket. A fagylalt tejből, cukorból és valami ízt-adó anyagból készített fagyasztott édesség. Ez lehet gyümölcs, de bármi egyéb is, zöldségek, fűszerek, szinte akármi. Készülhet formában is, ha pálcikára teszik, akkor hívjuk normálisan jégkrémnek.

A parfé - a hivatalos szakirodalom a tejszínkrémmel, tejszínhabbal dúsított fagylaltot tekinti parfénak, de a közértelmezés ezt gyakran összekapcsolja még a formában kifagyasztással is. Ebbe a kategóriába tartoznak az olasz cukrászat híresen jó semifreddói is.

A főzött fagylalt pedig nem egy külön osztály a hideg desszertek között, hiszen ez csak egy technika. Általában tojássárgáját főznek össze tejjel, s az így kapott „angolkrém” jellegű mártásba keverik az ízt-adó anyagokat.

Mint látják, nem szerepel a történelemben a magyar cukrász-vállalkozó, aki megveszi a gagyi fagylaltport, bekeveri vízzel és hatalmas nyereséggel árulja a strandokon és a Balaton partján.

A fagylaltot és a kitűnő ízeket itt nem tudom felidézni, csak néhány képpel nosztalgiázzunk egy kicsit. Budapest egyik korabeli különlegessége volt az „igazi olasz” fagylaltozó. Reffosco Franco a Thököly út 46-ban alapította meg „Első magyar budapesti villanyerőre berendezett Olasz fagylalt-gyárát” 1910 körül. (A Dózsa György úti kereszteződéshez közeli ház most is olyan szép szecessziós homlokzatú, mint 100 éve, csak más számozással.) A cég teraszán napközben is sokan ücsörögtek és a városból családok is kiutaztak pusztán a különleges fagylalt kedvéért. A „nagyban és kicsinyben” árusító Reffosco úr tehát sok más cukrászt is ellátott a készítményeivel egészen a tízes évek végéig. A háború után sajnos megszűnt az üzlet, Reffosco úr kicsit nyugatabbra mehetett, mert ma Hannoverben van ilyen néven egy népszerű fagylaltozó (Olaszországban pedig szállodahálózat).

A „nagyon olasz” és a „nagyon jó” fagylalt fogalma nem lehetett egyértelmű a XX. század elején. A Reffosco üzemtől nem messze, a

Fagyi bon

Garay tér 5. szám alatt is volt egy nagyszerű fagylaltot kínáló üzlet a Roder család tulajdonában. A reklám képeslapjuk több szempontból is érdekes: nagyszerű példája a korai marketing-fogásoknak - a kis kártyát minden vásárlásnál lebélyegezték, és 20 alkalom után kapott a „pontgyűjtő” 6 szelet fagyit „teljesen ingyen”. Másik érdekesség, hogy nem tölcsérben adták, mint az olasz krémfagylaltot, hanem szeletelve – tehát a régebbi, hagyományosabb parfé típust kínálták. Különböző színű és alakú szobrokat, alakokat is készítettek akkoriban, ebben a Hauer cukrászda volt a leginkább alkotószellemű.

A legizgalmasabb a reklámlap hátoldalán lévő figyelmeztető szöveg, amely a saját kitűnő minőségre hívta fel a rajongók figyelmét: „Nem tévesztendő össze a silány gyártmányú eszenciákkal készített olasz fagylalttal”. Akkor is volt tehát már harc, hiszen a Garay tértől talán csak 5-10 perc sétálásnyi távolságra volt Reffosco úr üzlete, az „igazi és egyetlen olasz” krémfagylaltjával. Lehet, hogy az olasz cukrászda éppen emiatt tűnt el Budapestről?!

/A szerkesztő kedvence is egy olasz fagyizó, az 1985 óta működő Veres Pálné utcai *Gelato*./

Hauer Parfait-csodái

A Hauer cukrászdát úgy ismeri a pesti „ősközönség”, mint amelyik remek sütiket készít megalakulása óta, de mára kimúlt. A Rákóczi út 50. alatti üzlet a nyitásakor remek helyen volt, a város „fő üzleti áramlatában”, ez a nagyobb érdeklődés az 1990-es évek közepéig kitartott, ma pedig olyan halott vidék, amit messze elkerülnek az emberek. Az alapítók még a konjunktúrára terveztek, és üzletük messze földön híressé vált minőségével és egyéb szolgáltatásaival (pl. házhoz szállítás).

A naponta frissen készült nagyszerű sütemények mellett a Hauer cukrászat fontos terméke volt a parfait. Különleges szobrász-remekeknek is beillő figuráikkal sok budapesti rendezvény – bál, esküvő, konferencia, ipartestületi és családi díszvacsora – sikerét elősegítették. (A Pest-Budai Ínyeskör Asztaltársaság alapítói

Hauer cukrászda

lakomáján is a Hauertól rendelt parfait-szobrocskákkal okoztunk nem kis meglepetést a jelenlévő vendégeknek 1980 decemberében, ahol még a sokat tapasztalt Gundel Imre is ámult a parfécsodák láttán – és kóstolása után.) Igaz, ezek a formák csak alkalmi rendezvényekre készültek, mert áruk elég magas volt. A mindennapok örömeit a tömbbe készített és változatos ízvilágú szeletelt parfék szolgálták, és rendkívüli sikereket hoztak a Hauer cukrászdának.

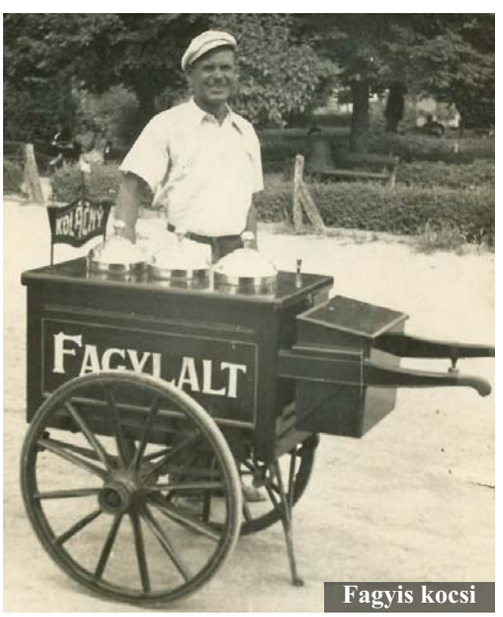

Fagyis kocsi

Az utcai fagylaltosok vonzereje

A fagylaltos cukrászok talán elsők között alkalmazták a kereskedelemben a „korszerű” marketing módszert. Nem vártak arra, hogy az emberek elmennek a cukrászdába, helyhez vitték a termékeket. Olyan területeket választottak, ahol sok ember megfordult, és épület nem volt. A parkokban, strandoknál stb. már a század elején megjelentek a „kitelepülő” fagyisok a triciklijükkel, melyre faládát szereltek. A vastag falú, szigetelt ládába jeget tettek (az akkori 1 méteres jégtömböket kisebb darabokra törve), és ebbe illesztették a 2 fagylaltos tégelyt.

Érdekes a kézi hajtású „fagyiskocsi”, amit nem tudtak olyan messzire vinni, mint a tricikliket. A finom kidolgozású fa építményben 3 fagyis tégelyt tudtak elhelyezni – tehát bővült a választék. A tölcséreket a fogantyúra szerkesztett kis láda tartalmazta. Kolacny úr a felvidékről jött Budapestre - vagy csak a megélhetésért, vagy egész családjával áttelepülve, sajnos nem tudjuk.

A kézi „hajtású”, azaz cipelésű járgányok kezdetben természetesen jóval nagyobb számban voltak láthatóak utcáinkon, mert a tricikli elkészítése sokkal drágább volt. A század elején komoly iparággá vált a kerékpárszerelők körében az átalakítás, hiszen a cukrászok, sütödék, sőt még a divatáruházak is használták a vásárolt, vagy megrendelt áruk házhoz szállításához. A fagylaltosok utcai árusításához az első világháború utáni években gyakrabban alkalmazták az egyszerűbb megoldást.

Ilyen volt Steiner Dezső „rokkantakat foglalkoztató üzeme” is, ahonnan naponta többször

indult 10-15 ember szerte a városba. A Víg utca 5-ben lévő üzemben minden nap 3-4 féle fagylaltot készítettek, amit a két-tégelyes kordékon vittek az alkalmazottak a közeli Rákóczi térre, a Keleti pályaudvar előtti parkba, az Orczy kertbe, vagy a belvárosi Erzsébet térre. Jó forgalom, vagy hétvége esetén naponta többször is fordulhattak, újratöltve az edényeket és pótolva az elfogyott tölcséreket.

Érdekesség, hogy egyes kordékról jegeskávét is árusítottak. Ilyenkor egyik tégely volt a fagyinak, a másik a kávénak, és a tölcsérek mellett elfért néhány üvegpohár, illetve egy kanna víz a poharak „mosogatásához”. Ha elfogyott a víz, utántöltötték a parkok számos ivókútjának valamelyikénél.

A máig tartó „helybe-viszem” szokás megmaradt, bár inkább nyaralóhelyeken fordul elő. Amikor Balatonszemesen dolgoztam nyaranta „vendéglátási kisegítőként”, szereztem a faluban egy triciklit, amit átalakítottunk és átfestettünk fagylaltosra. Ezzel hordtam szét egy hűtőtáskában a már csomagolt jégkrémeket a strandon. Így napközben is komoly bevételt csináltunk, amikor a büfében csak néhány fröccsöző, már agyonégett férfi tartózkodott, akit a feleségeik eltiltottak a napozástól…

Most a Margitszigeten látható minden nap ilyen lassan körbejáró fagyiskocsi, ami szintén csomagolt jégkrémet, illetve néha rendes fagyit is árul. Ez a BringóHintó járgánya már egy zaj és szennyezés nélküli elektromos kisautó – a nyugalomhoz és a pihenéshez illően.

Ez túl szép ahhoz, hogy ne legyen árnyoldala

Olvastam egy egészségügyi cikket, amely arról szólt, hogy a fagylalttól erős fejfájást lehet kapni. Ezt már évek óta tapasztalom a fagyi egyre magasabb árának és egyre kisebb mennyiségének összevetésekor. De itt másról van szó, íme:

„A hirtelen, hasogató fejfájást okozó agyfagyás akkor lép fel, ha jeges italt iszunk, vagy fagylaltot eszünk. A Harvard kutatói a migrénes fejfájást vizsgálva jöttek rá, hogy a fájdalmat az agy érhálózatának hirtelen tágulása okozza; a szervezet így próbálja megvédeni az agyat a csökkenő hőmérséklettől. Mivel azonban a kitáguló erek miatt a koponyán belül megnő a nyomás, elkerülhetetlen a fejfájás.”

Hogy mi a tanulság? Az, hogy fagylaltot kis nyalatokkal, lassan és jó sokat kell enni, mert akkor van ideje az agyamnak lehűlni. És persze megfelelő méretű tölcsérben - amilyen az egyik cukrászda-hirdetésen is látszik! De azt tapasztaltam, hogy a második-harmadik adagnak már semmilyen veszélye sincs…

A blogban megjelent teljes cikket, még több fotóval itt találják meg: https://tinyurl.hu/CbiV

Perzsa kori pecsétnyomókat találtak Jeruzsálemben

A babiloni fogságot követő perzsa uralom korából származó, 2500 éves pecsétnyomókat találtak Jeruzsálem óvárosánál az izraeli régészek - jelentette a The Jerusalem Post című angol nyelvű izraeli újság honlapja.

Mintegy 50 évvel azután, hogy a babiloniak i.e. 586-ban elfoglalták Júdeát, lerombolták Jeruzsálemet és elhurcolták lakóit, II. Kürosz perzsa király hazaengedte a fogságból a zsidókat, akik a perzsa uralom alatt saját tartományukban élhettek, és újra felépíthették a jeruzsálemi Szentélyt.

Ebből a perzsa korszakból származó pecsétnyomókat találtak a mai óvárostól délre lévő Dávid városánál, az egykori Giváti parkolóhelyen folyó ásatásokon, ahol 2500 évvel ezelőtt a város központja volt.

Juval Gadot, a tel-avivi egyetem professzora szerint a pecsétek jelenléte arra utal, hogy az akkoriban újjáépülő városban már jelentős adminisztrációs központ lehetett,

Fotó: Shai Halevy/Izraeli Régészeti Igazgatóság

ahol a perzsa minták szerinti pecsétekkel látták el az árukat és a leveleket.

A nagyobbik, nyolc centiméteres pecsétnyomó nagyságából arra következtettek, hogy árukat tartalmazó nagyobb amforát, vagy más kerámia szállítóeszközt zárhattak le segítségével. Egy törött cserépmaradvány átalakításával készítették, melybe különböző vonalakat vésték a perzsa birodalom akkori szokása szerint.

A másik, kisebb, valószínűleg levelek, vagy más okiratok lezárását szolgáló pecsétnyomón két emberi alak látható. Egyikük egy nagy székben ül egy, vagy két oszlop előtt, a szakértők szerint babiloni stílusú kompozícióban. Az ábra valószínűleg egy királyt ábrázol, az oszlopok pedig Nabu és Marduk istenek szimbólumai. Az új leletek fényt derítenek egy olyan korra, amelyről eddig szinte kizárólag a Bibliából, Ezsdrás és Nehémiás könyvéből származó írásos emlékek voltak.

A Givati parkoló ásatásának eredményei rávilágítottak a helyi közigazgatás megújítására annak a helynek a közelében, ahol ez a központ az első Szentély megsemmisítése előtt, körülbelül 100 évvel korábban is működött.

A továbbiakban elemezni fogják a most előkerült tárgyakat annak kiderítésére, hogy honnan származtak az anyagok, melyekből gyártották őket és hol készültek.

(Forrás: MTI)

MAZSÖK
MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ ÖRÖKSÉG KÖZALAPÍTVÁNY

Köszönjük a MAZSÖK támogatását, amely hozzájárult mostani számunk megjelenéséhez. Továbbá jelentős segítséget jelent a Pesti Sólet, a Dohány zsinagóga honlapja, s facebook oldala számára a későbbiekben is.

Jahrzeit-napok a falnál

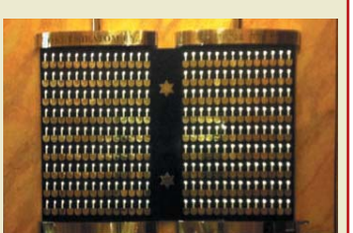

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Holczer Lászlóné Mayer Magdolna	augusztus 2.	Blau Gábor	augusztus 20.
		Izsák Vilmos	augusztus 20.
Dr. Bálint Imre	augusztus 4.	Kunos Lászlóné	augusztus 21.
Kalmár Maron György	augusztus 8.	Dr. Kende Györgyné	augusztus 26.
Krebsz György	augusztus 8.	Rose Grünfeld	augusztus 26.
Vadas Árpádné	augusztus 8.	Dr. Tímár Lórántné	augusztus 27.
Frölich Györgyné	augusztus 9.	Kárpáti Györgyné	augusztus 27.
Szentgyörgyi Róbertné-Hajdú Magdolna	augusztus 11.	Dénes Istvánné Schwalb Friderika	augusztus 31.
Schiller Gyula	augusztus 14.	Heisler László	augusztus 31.
Waldner Ferenc	augusztus 19.		

Pesti Sólet • A Dohány utcai körzet lapja • Felelős kiadó: Nádel Tamás • Főszerkesztő: Schiller Zsolt • e-mail: pestisolet@dohany-zsinagoga.hu
Megjelenik havonta • Nyomás: Mediaworks Kiadó és Nyomda Kft., igazgató: Bertalan László, cím: 1225 Budapest, Campona utca 1. • e-mail: nyomda@mediaworks.hu